

TIMOTI AELEPALE

Poll-ni Yi TIMOTI Pepá PENGA

AELEPA Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll kene Timoti-selenga ung-pulu mare buk-gomú 682 kene buk-gomú 1001 kene molemú.

Piliipa kungnjuli yambu mare-ni piliiku kene ‘Yi Nero, Rom-Gapman-Yi Aima Auli Kumbina Sisale mulurum kene Poll wale tale-siku Rom ka siring, ka-lkuna pepa pepá ili turum.’ niku piliilimili. Yu kolea-auli Rom ui kumbi-leku ka siring kene we-lku tenga pirim (Liipa Mundurum Yima 28:30) akiliinga-pe yu penga ka siring kene yu ka-lku sulumina kis tenga panjiring. ‘Kolea akili pa auli-tepa naa tepa, no molupa, alí tepa, tirim koleale.’ niku piliilimili. Pepá ilinga 4:13 kanui. Lku-sulumina kis akuna pepa kene pepá ili turumunje.

Ka-lku nukuli yima-ni Poll nokuku naa kunjuring. Yunga pulu lelemú yambuma naa-ko muluring. Yu ‘Nondupa kamu kolumbu.’ nimba piliirim-ko. Akiliinga ilinga 1:16, 2:9, 1:15,17, 4:6-8 kanui.

‘Timoti kolea-auli Epesas mulupili Poll-ni pepá ili topa sirim.’ niku piliilimili.

Timoti yu-kene wasie kongun andukulu tiringleliinga Poll-ni ‘Yu ulu kaíma tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. ‘Yambuma-ni yu buni siku mindili liiku singí kene kepe Pulu Yili-nga kongunale mundupa naa kelepa tondulu

mundupa tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. “Yambuma-ni gólu toku kundi tungí kene kum leku naa piliani. Aku-siku ung nilimelema piliilimili yambuma eninga Pulu Yili tondulu munduku piliilimili mele munduku kelemele.” nirimko.

Timoti Aelepale 1:14 kene Timoti Kumbi-Lepale 6:20 kene Poll-ni Timotindu “Temani-kaiéle nokukunu kunjui.” nirim. Akilindu Timoti Aelepale 2:1,2, 3:8,10-12,14-16, 4:1-8,17 ung mare molemúko.

Ung-pulu te: Timoti Kumbi-Lepale kene Timoti Aelepale kene Taitas kene ung pulele tilu-sipa molemú akili i-sipa mele: Timoti Kumbi-Lepale 3:2-5 tápu-yima mulungí mele ung te Taitas 1:6-9 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 1:4 mele Taitas 1:14 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 4:12 mele Taitas 2:15 kene 2:6 kene molupa, ele temulú ulele kene kir-kiri liipu lkisimulú ulusele Timoti Aelepale 4:7, 2:5 mele ung mare Timoti Kumbi-Lepale 1:18-19 kene 6:12 kene molemú. Akiliinga pepá yupuku paika liiku tere lekunu mimi-siku kanúnu lem kapula.

Ya ung-pulele pora nikem.

**Kolomong-Auli 1-4 pali Poll-ni
Timoti-ndu “ ‘Pulu Yili-nga Sika
Kongun Tinjili Yili Molambu.’
Niku Tondulu Munduku Tekunu
Molui.” Nirim Ungele**

1:1-2 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Pulu Monjupa

Turum Ungele

¹ Na Poll, Pulu Yili-ni na makó turum kilia Krai Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili moliu. ‘Krais Yesos-kene wasie tapú-toku molemele yambuma kona molku konjuku mindi pungí mele ungele andupu yambuma nimbu sambu.’ nimba Pulu Yili-ni na makó turum.

² Na-ni Timoti nu nanga málu numanu monju-liale pepá ili topu siker.

Lapa Pulu Yili kene oliunga Auli Krai Yesos-seleni nu we kondu kolku teku konjukulu, nu-ni wale mare ulu mare teku kis-sini kene nu kondu kolkulu “Mindili nani.” naa nikulu, ‘Nu numanu waengu nipili táka-nikunu molani.’ niangli.

1:3—2:13 Poll-ni Timoti-ndu “Tondulu Pipili Molupa, Pulu Yili-nga Kongunale Tenjimbundu En-embu Naa Kolupa Mundupa Naa Kelepa Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolupa Mulupili.” Nirim Ung Te

1:3-18 Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolu-muláliinga Ung Te

³ Nanga anda-kolepalima-ni Pulu Yili-nga ung-manima piliiku liiku tiring mele na aku-sipu ulu teliuma numanale-ni piliipu kene ‘Te tepu kis-siker.’ nimbu naa piliiliu. ‘Teliu mele Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú.’ nimbu piliiliu. Kongun ak-ili tenjiliu Pulu Yili-kene sumbul-suli kepe tanguli kepe popu topu ung nimbu mawa tepu molupu, nu-ni tekunu mollu mele piliipu nunga mawa tenjipu kene, yu-kene “Angke” niliu. ⁴ Nu ui kola

tirinu mele alsupu piliipu kene ‘Na numanu aulitepu sambu. Nu kanambuka!’ nimbu piliiliu. ⁵ Nu mollu mele piliipuliinga, nu Pulu Yili-nga ungele ‘Sika’ nikunu tondulu mundukunu piliillu mele alsupu piliiliu. ‘Tondulu mundukunu piliillu mele gólu te naa tollu.’ nimbu piliiker. Nu tondulu mundukunu piliillu mele bamu LLois kene aminie Yunis-sele ui piliiringli. ‘Elsele piliiringli mele nu aku-sikunu piliillu.’ nimbu piliipu kene ‘Pulu Yili-kene “Angke” niliu.’ ⁶ Nu aku-siku piliikunu mollu mele piliipu kene, nani nu ambulurundu kene Pulu Yili-ni nu tondulu te we sirim akili yambuma-ni ‘Tepi tondulu aulitepa nupili.’ niku popu tolemele mele nu aku-sikunu ‘Pulu Yili-ni tondulu sirimele tondulu aima olandupa pupili.’ nikunu tondulu akili-ni ‘nu taki-taki tondulu mundukunu kongun teani.’ nimbu niker. ⁷ Pulu Yili-ni oliu mundu-mong tili ulu-pulele naa sirim. Tondulu puli ulu-pulele kene, numanu munjuli ulu-pulele kene, oliu-oliuliu nokupu konjumulú ulu-pulele sirimeliinga ‘aku-sikunu kongun ti.’

⁸ Akiliinga, oliunga Auliele-nga ungele ‘yambuma,’ niku sinindu ‘Aku tembu kene na mindili siku toku kunjingínje.’ nikunu, mini-wale naa mundui. Na yunga kongun tenjiliáliinga kálkuna peliu akili nu ‘Aku-siku ka singínje.’ nikunu, mini-wale naa mundui. ‘Na temani-kaiéle topu simbu kene Poll mindili silimele mindili nolemú mele na aku-sipu mindili liiku síngi mindili nundu lem ulu te mólu.’ nikunu kongun ti. Pe sika mindili liiku síngi mindili núnu lem Pulu Yili-ni nu tondulu silimále-ni

nu tondulu mundukunu muluni. ⁹ ‘Tondulu mundupu molamili.’ nimba tondulu silimú Pulu Yi akili oliu tepa liipa, kot-na molupu mindili nolkumula kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molupu konjumulú kupulanum-na liipa monjupa, oliu makó topa ‘Yunga yambu kake tílima molangi wai.’ nirim Pulu Yili. Oliu aku-sipa tepa liipa makó turum akili oliu-ni oliuliu ulu te tirimulaliinga kanupa kene aku-sipa naa tinjirim. Yu-ni yunu oliu temulú mele piliipa makó topa oliu we kondu kolupa kene oliu ‘Wai.’ nimba tepa liirim. Aima kórunga-ui yu-yunu molupa kene yu-ni ‘Krais Yesos-ni oliunga nimba tenjimbaliinga oliu we kondu kolupa ,tepu liimbu,.’ nirim, ¹⁰ akiliinga-pe ekupu oliunga Tepa Liipa, Mindili Nolkumula Kupulanum-na Wendu Liili Yi Krais Yesos mana omba oliunga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni oliu we kondu kolelú mele mokeringa wendu urum. Tepa Liili-Yi Krais Yesos-ni kululi ulele kamu topa mania mundupa, yunga temani-kaiéle ,‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili ulele-ni, naa kolupa kona molupa mindi puli ulu-pulele liimulú kupulanumele wendu omba mokeringa lirim.

¹¹ Temani-kaí kaniliinga Pulu Yili-ni na ,Poll, makó topa kene, ‘Temani-kaí ili andukunu niku sikunu, Krais-ni liipa mundurum yi te molkunu, yunga ungele yambuma ung-bo tunjini yili molani.’ nirim. ¹² Na aku-sipu kongun teliáliinga na aku-siku mindili liiku silimele mindili noliu. Akiliinga-pe na ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu yili tepa molelú mele piliipu kene, na

temani-kaiéle ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu ulele kene, yunga kongun sirim teliále kene, yu-ni mimi-sipa nokumbaliinga kis naa lepa we lepa mindi pupili mulú-masele pora nimbá enale wendu ombáliinga piliipu kene na pipili kolupu numanu buni pipili naa moliu.

¹³ ɿTimoti, nu Kraiſ Yesos-ni tepa liimba kene nu-ni ‘Yu sika.’ niku piliillu mele tondulu munduku piliikunu, Yesos-kene yambuma-kene numanu monjukunu kene na-ni ungma nu nimbu sipu, mani sipu, nirindu piliirinu mele mimi-siku piliikunu kene aku-siku mendepolu manda leku yambuma mani si. ¹⁴ Pulu Yili-ni nu temani-kaiéliinga kongun sirim akili ‘Méle aima kaiéle. Ku-moni olandupa pulimú méle te mele.’ nikunu nokuku kunjui. Oliunga numanuna Mini Kake Tili molemále-ni nu tondulu liipa simbale-ni kongun akili mimi-sikunu nukui.

¹⁵ Kolea Esia propinj ɿnu mollu, koleana molemele ɿKrais-nga, yambuma-ni pali na munduku kiliring mele nu piliillu. Yambu kanumanga Pikillus kene Emekenes-seleni wasie na munduku kiliringiliko.

¹⁶ Yi Onesiporas na ka-lkuna pirindu kene ɿ‘na ka-yili’ nimba, pipili naa kolupa, ‘Na numanu waengu nipili molambu.’ nimba wale pulele liipa tapunjurumeliinga Auliele-ni yu kene yunga yambuma kene kondu kolupa liipa tapunjupili. ¹⁷ ɿNa ka-lkuna pirindu kene yu-ni na pipili naa kulurum niker akiliinga ung te niambu:; Yu kolea-auli Rom omba kene na mindili sipa korupa penga na mulurunduna omba kanupa

linjirim. ¹⁸ Kot-enale wendu ombá kene Auliele-ni yu kondu kolupa tepa kunjupili. Na kolea-auli Epesas mulurundu kene kepe yu-ni na wale pulele liipa tapunjurum mele ıTimotiı, nu piliillu kanili.

2

2:1-13 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Kraiſ Yesos-nga Ele Tili Ami-Yi Tondulu Puli Te Mului.” Nirim Ung Te

¹ Nanga kangale, ıPulu Yili-ni nu kongun sirim akili mimi-sikunu nukui.’ nikerı, akili-inga, Kraiſ Yesos-nga we kondu kululi ulele-ni nu tepa tondulu mundunjupili. ² Kanu-kene yambu pulele piliiku molangi na-ni nu nimbu sirindu ung kanuma Kraiſ-nga ungele nokuku konjulemele yima, yambuma kapula mani siku ung-bo tonjuku kunjingi yi mare nikunu si.

³ ‘Kraiſ Yesos-nga ele tili ami-yi kaiéle moliu.’ nikunu na mindili noliu mele mindili nunı kene ‘Ulu te mólu.’ nikunu tondulu munduku mului. ⁴ Yi te ele tili ami-yi te molupa kene, yu we-kongun lupa-lupama numanale-ni naa piliipa, yunga ele tili yi-auliele-ni ‘yu telemú mele kanupa kaı piliipili.’ nimba kongun akili mendepolu tondulu mundupa piliipa molemú.

⁵ Aku-sipako, yambu te yambu mare-kene wasie kir-kiri liiku kupulanum lkisilimili yambale yu ‘Lkisambu.’ nimba kir-kiri liiku lkisingındu “I-siku i-siku teai.” niku, niku panjilimele ung-manima piliipa kene lkisilimú. Ung-manima naa piliipaliinga lkisimu lem yu kir-kiri liipa lkisilimáliinga méle kaluli te naa liilimú.

⁶ ʼAku-sipako,ʼ yambu te-ni punie mindili sipa tepa nokupa konjulimú yambale-ni kumbi-lepa langi kaí pulele aima liimba.

⁷ Ya ʼnundu,ʼ niker ungeliinga puluma Auliele-ni nu liipa ora simbaliinga niker mele aima mimi-siku piliikunu mului.

⁸ Yesos, Pulu Yili-ni makó turum yi-nuim Kraisele, yu ʼyi nuim king, Depit-ni kalupa liirim yili, kolupa kene lomburupa ola mulurum mele temani-kaiéle topu siliu, yi akili ʼmolemú mele,ʼ numanu liiku mundukunu mului. ⁹ Temani-kaí kanili na-ni topu silsiliipu andoliáliinga yambuma-ni ʼNa Gapman ung-manima pula topa tepa kis-sili yili.ʼ niku na buni pulele liiku siku ka silimele mindili noliu akiliinga-pe Pulu Yili-nga ungele ka kapula naa silimele. ¹⁰ Akiliinga, ʼPulu Yili-ni ʼNanga yambuma molangi.ʼ nimba makó turum yambuma kepe Krai Yesos-kene wasie tapú-toku molemeláliinga yu-ni enini tepa liipa, penga mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na liipa munjupili.ʼ nimbu na taki-taki eninga nimbu mindili pulele noliále ʼUlu te mólu.ʼ nimbu táka-nimbu mindili nombu molui.

¹¹ Ung te, akili aima sika mania naa pumbaliinga oliu-ni ʼUng akili sika.ʼ nimbu manda tondulu mundupu piliilimulu ung te, akili i-sipa mele:

ʼKrais-kene wasie kulúmulu lem
yu kona molumba mele

oliu yu-kene wasie kona molomulú;

¹² oliu mindili nomulú kene
tondulu mundupu molupu enambu kolupu

mundupu naa kilimulu lem
 oliu yu-kene wasie yi nuim kingima molupu
 mélema nokomulú;
 oliu-ni ,yambumandu, “Yesos yu kanupu bi
 naa silimulu.

Yunga yambuma naa molemulu.”
 nímulu lem
 yu-ni ,Lapandu, “Yambu ima na kanupu bi
 naa siliu.

Enini nanga yambuma mólu.” nimbáko.
 13 Yu-ni yunga ungma alowa naa
 telemáliinga

,oliu ui ‘Yu sika. Yunga ungele sika.’
 nimbu kene
 penga numanu topele topu, ‘Yu sika mólu.
 Yunga ungele sika mólu.’ nímulu lem
 yu-ni nilimú mele sika wendu olemú
 ombá.’

,ung akuma nimba molemú mele aima sika.,

*2:14-26 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-ni
 Kanupa Kaí Piliimba Kongunuma Tinjili Yi Te
 Mului.” Nirim Ung Te*

14 ,Timoti,, ‘Ung akuma yambuma taki-taki
 piliiku molangi.’ nikunu taki-taki nikunu si.
 ‘Pulu Yili-ni piliipa mulupili.’ nikunu yu wal-
 sikunu yambumandu i-siku niani: “Eni naa
 liipa tapunjupa, tombulku ningí ungele-ni piliiku
 mulungí yambuma ‘Sika’ niku tondulu munduku
 piliilimili mele topa mania mundulimú ung
 lupa-lupama tombulku naa niku molangi.” ni.
 15 ‘Pulu Yili-ni na kanupa kaí piliimba mele
 molambu. Yunga kumbi-kerina pipili naa kolupu
 molambu.’ nikunu yu kanupa kaí piliimba

kongunuma mindi tondulu mundukunu tekun molkunu, ung-sika akumanga puluma mimi-siku piliikunu sumbi-siku mani sillu yili mului. ¹⁶ Mana we-ung lupa-lupa nilimelema, Pulu Yilini piliipa kis piliilimú ungma, naa piliiku liikunu bulu si. Ung akuma piliiku kene telemele yambuma Pulu Yili-nga ungma liiku bulu siku yu kanupa kis piliilimú uluma telemele mele penga aku-sikuko olandupa tekun mololsiliiku pungéliinga ,aima kum naa leku mului,. ¹⁷ Ung-bo tonjilimele ung kanuma irili kelále telemú mele telemú. Irili kelále mele tepa kene penga kamu ai-lepa kangu pulele nombu purupa lku-pandi topa penga kangu pali kamu topa konjulimú mele ung-bo tonjilimele ung kanuma anju-anju pupa ‘Yambuma molku kis-sangi.’ nilimú. Ung-bo tonjilimele yi kanumanga yi tale Ameniyas kene Pallitas-sele molemele. ¹⁸ Yi kanusele-ni ung-sikama munduku kelkulu lu liilimele. Elsele-ni nikulu mele: “Oliu kórunga lomburupu ola mulurumulaliinga pengu kangu pali lomburupu ola naa molomulú.” nilimele ungu-ni yambu mare-ni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele tekulu bema silimbeláliinga eninga ‘Sika’ niku piliilimili ulele mania pulimú. ¹⁹ Sika akiliinga-pe lku-paka-sum te yi tondulu te-ni polemú kene we tondulu mundupa angiliimú mele, Pulu Yili ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimiláliinga ungu-pulele tondulu pupa, pora naa nilimú. Lku-paka-sum mele akiliinga ola bi te molemú, akili i-sipa mele: “Auliele yungu yambuma kanupa bi silimú.” *Kambu Turing 16:5*

nimba molupa,

“Yambu mare-ni ‘Auliele yu nanga Pulu Yili.’

nilimele yambuma-ni

ulu-kísima pali munduku kelai.”

nimba molemúko.

²⁰ Lku-auli tenga mingi ku-gollu-ni tílima kene ku-sillipa-ni tílima kene lepa, mingi unji-ni tílima kene ma-ni tílima kene lelemúko. Ui niker mingima ku-moni olandupa pulimúma-ni kongun olandupa kaíma teku, mingi pe nikeruma ku-moni koltale mele pulimú wema-ni we-kongunuma telemele. Mingi lupa-lupama aku-sipa lelemú. ²¹ Yambu te-ni ya yambu niku kis-silimele yi-kis nikeruma mundupa kilímu lem yu Pulu Yili-nga mingi mendepulu molupa, yunga mingi kake tili aima kaí te molupa kene, yu-ni kongun kaíma kapula tembandu molumbaliinga yunga nukuli yili-ni yu ,mingi aima kaiéle mele, kongun kaíma manda simba.

²² ,Sika nu yi-kumunjupale akiliinga-pe, yi-kumunjupuma-ni waka kolku numanu siku telemele ulu-pulu-kísima ‘Aku-sipu aima naa teambu.’ nikunu tep-repi tekunu liiku bulu sikunu takara toku pukunu kene ulu-kaíma mindi numanu liiku mundukunu teku mului.

Ulu sumbi-nílima kene,

‘Sika’ niku tondulu munduku piliili uluma kene,

numanu munjuli uluma kene,

yambuma kene táka-niku mululi uluma kene,

‘Ulu akuma mendepolu aima tepu molambu.’
nikunu numanu liiku mundukunu mului.

Yambu mare molku konjuku aima sika Auliele-nga yambuma mindi molemele yambuma kene aku-sikunu uluma teku mului. ²³ Numanu naa pelemú yima-ni sunduku sili-peku uluma teku ‘Anju-yandu tumbulupu niamili.’ nilimele yimanga ungma ‘Aima naa piliimbu.’ nikunu liikunu bulu si. Ung kanuma piliiku nilimele yambuma kene, ung kanuma niku silimele yambuma kene, ung kanuma-ni ‘Ung-muranale teku elenale teangi.’ nimba perelemú mele nu piliillu.

²⁴ Auliele-nga kongun tinjili kendemande-yambale-ni arerembi kolupa ‘Tambulupu ni-amili.’ nimbá kene kapula naa temba. Yu-ni i-sipa mele tipili: Yu yambuma kondu kolupa liipa tapunjupa, ungma sumbi-sipa ung-bo tonjumba tondulale pili yili molupa, yambuma-ni yu-kene arerembi kolku teku kis-singí kene pundu naa topa mundupa kelepa ulu te naa tepa, ²⁵ yu uluma tepa ung nimba silimú mele kanuku kis piliiku yu toku mania munjungí tingí yambuma teku kis-silimele mele nimba para simbandu táka-nimba mani sipili. Yu-ni aku temba kene Pulu Yili-ni yambu kanuma liipa tapunjupa, numanu topele toku, telemele mele piliiku kis piliiku munduku kelku ungsikama tondulu munduku piliingí kupulanumele akisinjimbanje. ²⁶ ǀKanu-kene, eninga numanubole alsupa pepa piliipa kungnjuliele pemba kene ui ǀkurumanga nuim, depollale-ni ‘Yunga yambuma molku yunga kongunuma tenjangi.’ nimba kundi-ka tepa ka sirim ka-lkuna mele piring ka-lku kanili munduku kelku ulsu puku

numanu kaí pípili kapula mulungí.

3

3:1-9 Mulú-Masele Pora Nimbá Enamanga Yambuma-ni Ulu-Pulu-Kis Pulele Tingí Ung Te

¹ ǃYi kanuma Seten munduku kelku al-suku numanu-bo pípili mulungínje, akiliinga-pe ǃekupu buni wendu olemúmandu, nu ung ili aima piliikunu mului: Enama pora nimbá temba kene ulu buni pulele wendu ombá.

² Ena kanumanga yambuma-ni eni-enini mindi numanu monjuku, ku-moni numanu monjuku, eninga bima paka toku kara puku, we-yambuma marake teku ung-mura siku, anupili lapaliinga ungma liiku ai naa siku, ǃulu-kaímanga, “Angke” naa niku, ‘ulu kake tília piliipu teamili.’ naa niku,

³ yambuma-kene kondu naa kolku, yambuma-ni enini teku kis-singí kene munduku naa kelku, ung-bulkundu ninjiku,

eninga kangi nokuku naa konjuku kene, we waka lelemú uluma piliiku, numanu-bo naa pípili numanale-ni ulu-kísima mindi piliiku teku,

owa-takarama numanu naa pelemú kene teku kis-silimele mele enini yambuma aku-siku teku kis-siku, ulu-kaíma-kene ele-tu molku,

⁴ enini eninga anginipili yambuma ‘molku kis-sangi.’ niku eninga ele-túma kundi toku,

ulu mare tingíndu ‘Ulu ili tembu kene tepu kis-simbunje.’ mola ‘Ulu ili tembu kene yambu te buni simbunje.’ niku naa piliiku sumbi-siku walu-siku we tekú,

eni-enini numanale-ni piliiku kene ‘Oliu yi bi ola molemú yambuma.’ niku piliiku,

eninga kangikundu numanu singí uluma numanu monjuku Pulu Yili-ni nilimú mele piliiku tingíndu numanu naa monjuku,

⁵ Pulu Yili-nga uluma kalkundu mindi ,gólu toku, tingí, numanuna sukundu ‘Pulu Yili-nga tondulale-ni oliu liipa naa tapunjupili oliu-oliuliu kapula telemulu.’ niku,

aku-siku telemele. Aku-siku tekú molemele yima-kene tiluna kongun tekú naa molku eninga ungma naa piliiku liikunu bulu si.

⁶⁻⁷ Yi kanumanga mare-ni ‘Ambu mare oli-unga ungma piliangi kundi tamili.’ niku puku mani singíndu yambumanga lku marenga táka-niku lkundu puku kene lku akumanga molemele ambu mare ,Pulu Yili-nga, ungma mimi-siku naa piliiku, numanale-ni piliiku kene ‘Ulu-pulu-kísima tepu ambu kísima molemulu.’ niku piliiku, eninga numanu mimi-sipa naa pelemú kene ulu lupa-lupama tingíndu numanu siku walu-siku tekú, yima-ni pali mani silimele ungma takitaki kumele-ni piliilimili akiliinga-pe ung-sikama mindi mimi-siku naa piliiku lilimele ambu kanuma kundi tungí kene ambu kanuma eninga ung ,gólu túlima, piliiku liingí. ⁸Ui yi Janes kene Jambiris-seleni ‘Moses-nga ung nikemuma gólu tokum. Isip yi nuim kingele naa piliipili.’ nikulu

Moses-nga ungma-kene ele-tu muluringli mele teku kis-silimele yi ekupu nikeruma-ni kepe aku-siku ‘yambuma ung-sikama naa piliangi.’ niku enini ung-sikama-kene ele-tu molemele. Enini numanu aima kísima pípili molku kene numanuna gólu tuli ungma mindi piliiku, ung-sikama mani singí ulu-pulu te naa pípili molemeláliinga eninga ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili ulele aima lupa. ⁹ Akiliinga-pe ung-sikama-kene ele-tu molemele yima-ni tingí mele yambuma-ni pali kanuku kene yi kanuma kelep mele toku tingí mele sumbi-siku kanungéliinga enini teku kis-silimele mele tondulu auli-tepa olandupa naa pumba. Ui yi ıJanes kene Jambiris,-seleni tiringli mele tondulu naa purum mele aku-sipa mele temba.

3:10—4:8 Poll-ni Timoti-ndu “Ti.” Nirim Ung Mare

3:10-17 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungele Tondulu Mundukunu Ambului.” Nirim Ung Te

¹⁰ ıEnini aku telemele tingí, akiliinga-pe ıTimoti, nu ına ulu-kaı lupa-lupama teliu mele, piliikunu mollu.

Na-ni yambu ung-bo tunjurundu mele kene,
 na-nanu uluma tepu mulurundu mele kene,
 na ulu tirindumanga pulele kene,
 Kraıs ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliirindu mele kene,
 yambuma-kene kara naa pupu andiki tepu táka-nimbu mulurundu mele kene,

yambuma numanu munjurundu mele kene,
 yambuma-ni na teku kis-siku mindili liiku
 siring kene kongunuma mundupu naa kelepu
 tondulu mundupu tirindu mele kene,
 nu piliillu. ¹¹ Na kolea Andiyok kene Akoniam
 kene LLisira kene ,taon akumanga andupu Pulu
 Yili-nga kongunale tenjipu mulurundu kene,
 na teku kis-siku mindili siku buni pulele sir-
 ing mirindu mele nu piliillu. Aku-siku buni
 kis pulele siring aima mindili nurundu kanili.
 Akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na isili-ui naa kolambu.’
 nimba na tepa liirim kene kapula mulurundu.

¹² Ung te aima sika pelemú akili i-sipa
 mele: Krais Yesos-kene wasie tapú-toku molku
 kene ‘Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma
 mendepulu tepu molamili.’ niku aku-siku teku
 mulungí yambuma pali we-yambuma-ni teku
 kis-siku mindili singí; ¹³ akiliinga-pe teku kis-
 siku, gólu toku ‘Ung-sikama nikumulu.’ niku
 mani singí yima olandupa-olandupa teku kis-
 siku molku kis-singí. Enini yambuma anju gólu
 toku mani singí kene ung kanuma-ni topele topa
 enini kundi tombako, kanu-kene enini eni-enini
 ung gólu kanuma ‘Ung-sikama.’ niku piliingíko.

¹⁴ Akiliinga-pe ,Timoti, nu ung-sikama pili-
 iku liikunu kene ‘Akili aima sika.’ nikunu
 tondulu munduku piliirinu ungma ,Krais-nga
 yambu kaíma-ni, nu ung kanuma ung-bo tun-
 juringeliinga piliikunu kene ‘Ung akuma ung-
 sikama.’ niku piliikunu tondulu munduku pili-
 illu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku
 mului. ¹⁵ Pulu Yili-nga bukna ung molemále-ni
 Krais Yesos ‘Sika’ niku tondulu munduku piliil-

imili yambuma Pulu Yili-ni tepa liipa, mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene molku kunjingí kupulanum-na liipa monjulemú mele nimba silimú ungma nu kang aima kelále molkunu kene pulu monjuku piliirin, eliinga ‘Sika’ nikunu tondulu munduku piliillu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku mului, ¹⁶ Pulu Yili-nga bukna molemú ungma pali Pulu Yili-nga Minéle-ni nimba sirim-na piliiku kene turing. Ung akuma-ni yambuma liipa tapunjilimú akili i-sipa mele: Ung akuma-ni oliu, Pulu Yili-nga yambuma molomulú mele, ung-bo tonjupa, ulu-pulu-kis telemuluma ‘naa teamili.’ nimba, mani sipa, ulu-pulu-kísima mundupu kelepu molupu konjumulú mele, ung-bo tonjupa, Pulu Yili-ni “Teku molai.” nimba, ulu sumbi-nílima nimba kanolemú uluma temulú mele, mani silimú. ¹⁷ Pulu Yili-nga kongun tenjilimulu, yambuma yunga kongunuma tenjimulúmanga piliipa kungnjúluma pípili kongun kaíma sumbi-sipu tepu konjumuláliinga tonduluma oliu-kene pípili.’ nimba, oliu aku-sipa ung-bo tonjupa mani silimú,

4

4:1-5 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungma Aima Yambuma Mani Si.” Nirim Ung Te

¹ Timoti, Pulu Yili kene Kraís Yesos-seleni yambu konama kene kulúluma kene eninga kotele piliinglí yisele kanuku molangli Kraís Yesos omba mokeringa molupa yi nuim kingele molupa mélema nokumbaliinga na-ni nundu i-sipu tondulu mundupu niker:

² 1Krais-nga, ungma yambuma nikunu si.

Nikunu sini kene yambuma ung piliingí kene mola naa piliingí kene kepe taki-taki ungma niku sikunu munduku naa kelkunu,

‘Eninga ulu telemelema ‘Tepu kis-silimulu.’ niku piliiku numanu topele tangi.’ nikunu mani sikunu,

ulu-pulu-kis telemelema naa teangi ung-mura siku mani sikunu,

‘Enini Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma teku numanu tondulu pupili molangi.’ nikunu mani si.

Enini mani sinindu taki-taki andiki tekunu táka-niku mimi-siku mani si.

³ Yambuma ung-sikama ‘Naa piliimulú.’ niku liiku bulu siku kum pipi siku kene enini waka kolemele ungma numanu siku piliingí ungma ung-bo tunjingí yi pulele makó tungí enale penga wendu ombáliinga 1ung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui,. ⁴ Enini ung-sikale liiku bulu siku, gólu toku temani-kange lupa-lupa tungíma mendepolu kum leku piliiku mulungéliinga 1ung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui,. ⁵ Akiliingape nu, taki-taki numanu-bo pípili ungma mimi-sikunu apuruku konjukunu piliikunu kene, mindili te nuní mola buni te nu-kene wendu um lem buni akuma we mekunu, ‘Yambuma temani-kaiéle aima piliiku liiku numanu topele tangi.’ nikunu toku silsiliikunu andukunu, Pulu Yili-ni ‘Nu nanga kendemande-yili molani.’ nimba kongun sirim-ma pali ti.

4:6-8 Poll-ni Yu Nondupa Kolumba Tirimeli-

inga Yunga Kongunale Pora Nimbá Tirimeliinga Ung Te

⁶ ıNa-kene ulu te nondupa wendu ombá mele piliipu kene “Nu-ni aku-sikunu ti.” niker.ı Na, ui ıIsrel-ıyambuma-ni Pulu Yili popu toku kungma kaluring polaliinga maniakundu Pulu Yili popu toku no-waen onde leku munduku yu siring mele ekupu na kolumbundu nanga kangiele Pulu Yili popu topu simbu teker. Na ma-koleale mundupu kelepu pumbu enale nondupa wendu ombá tekem. ⁷ ı‘Méle kaıma liambu.’ nimbu, na tondulu mundupu kir-kiri liipu lkisirindu. ‘Lkisiku pangi.’ nıku oe turing akuna kamu pupu pora siker. ıKrais-nga, ungma mundupu naa kelepu tondulu mundupu piliipu lkisirindu. ⁸ Aku-sıpu tepu mulurundeliinga ekupu ıulu tilu mindi we pelemú.ı Oena kamu okuraliinga na méle kalomba méle kaiéle nosupa molemú, méle kaı kanili Auliele kot sumbi-sıpa piliilimú yili-ni nandu “Nu yi sumbi-niliele.” nimbá kanili. Na mindi mólu-ko. Yu-ni ıyambumanga kot piliipa apurumba, enaliinga na kene yu ombá mele ‘Aima kanambuka.’ nıku nokuku molemele yambuma kene wasie méle kaı kanili simba.

4:9-22 Poll-ni Timoti-ndu Ung Gar Nili Mare Nirim Ungma

4:9-13,21 Poll-ni Timoti-ndu “Na Moliúna Wela Ui.” Nirim Ungele

⁹⁻¹¹ Yi Dimas-ni na mundupa kelepa purum yili yu ma-koleana-uluma ola-kilia numanu monjupa kene kolea-auli Tesallonaikandu purum.

Yi Keresen kolea Gallesia propinj pupa, Taitas kolea Dallemesia distrik purum. LLuk mindi ya na-kene wasie molembuláliinga nu na moli-una kupulanum te aima korukunu kene wela nondupa ui. Mak-ni na kongun kapula liipa tapunjupa tembaliinga “yu upili” nikunu liiku mekunu wasie wangli. ¹² ǀAndi nu, kolea-auli Epesas ǀmolluna, Tikikas “pui.” nimbu liipu mundurundu. ¹³ Uní kene kupulanum-na okunu kolea-auli Toras okunu kene, alí-walepakuli kene buk mare kene kungmanga kilu-ni tili bukma kepe, Kapas-nga lkuna nusurundu lelemú akuma liikunu meku ui. Kungmanga kilu-ni tili buk ǀaima kaí, ku-moni auli-tepa púlima, aima apera naa sikunu liikunu meku ui.

4:14-18 Poll Molupa Kis-Sirim Kene Pulu Yili-ni Yu Liipa Tapunjupa Tonduluma Sirim Ung Te

¹⁴ Alleksenda, ku-kapa-ni mélema tepa mimi tili yili, yu-ni na aima tepa kis-sirim. Yu-ni ǀna-kene, tepa kis-sirimeliinga Auliele-ni yu pundu tomba. ¹⁵ Yu-ni oliunga ung nilimuluma aima numanu naa monjupa ung akuma-kene ele-tu molupa ‘Mania pupili.’ nirimeliinga ǀnu aku-sipa tepa kis-simbaliinga, yu mimi-siku kanukunu mului!

¹⁶ Nanga kotele pulu monjuku piliiring kene yambu te-ni na kot tirindu mele naa liipa tapunjurum. Enini pali na munduku kiliring. Pulu Yili-ni yi kanuma-ni teku kis-siringeliinga pundu naa topa mundupa kilipili. ¹⁷ ǀYima-ni na munduku kiliring, akiliinga-pe Auliele na-kene tapú-topa kot-na angiliipa na tondulale

sirimeliinga kot-koleana Juda-yambu naa molku yambu-lupama muluring yambuma na temani-kaiéle topu sirindu kene kapula piliiring. Na kot-na tondulu naa silkanje ‘Lopa-pus llayonma-ni na toku nangi.’ nilkimela akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na naa kolambu.’ nimba tepa liirim-na ,ya ka-alkuna, we moliu. ¹⁸ ‘Yu mindili nupili, tepu kis-samili.’ ningí akumanga pali Auliele-ni na tepa liipa wendu liipa kene, yu yi nuim kingele molupa nokulemú mulú-koleana ‘Na kapula upili akiliinga ui ma-koleana molupa kunjupili.’ nimbá. Taki-taki yu kape nimbu bi paka tonjulsiliipu mindi pamili. Aku-sipa aima sika tipili.

4:19-22 Pepále Topa Pora Simbandu Poll-ni Kamu Nirim Ungma

¹⁹ Ambu Prisilla kene yunga min Akwilla-sele kene, Onesiporas yunga yambuma kene, “Poll-ni “Eni kapula molemeleye?” nikem.” ninjui.

²⁰ Yi Erastas kolea-auli Korin we molemú. Tropimas kuru turum kilia kolea-auli Mallitas mulupili mundupu kelepu urundu.

²¹ ‘Kolea alí telemú kaliimbuma ui wendu naa upili na moliuna wambu.’ nikunu kupulanum te tondulu munduku korukunu kene ui.

Yupullas kene Pudens kene LLainas kene ,ambu, Kollodia kene ,oliunga, anginipilima ,Krais-nga, yambuma-ni pali “Nu kapula mol-luye?” nikimili.

²² Auliele nunga minéle-kene mulupili mului. Yu-ni eni we kondu kolupa mulupili molai.

「Aku manda niker.」

PULU YILI-NGA UNG KONALE
The New Testament in the Mara-Gomu dialect of the
Bo-Ung Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Bo-Ung (Mara-Gomu)
long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bo-Ung (Mara-Gomu) (Bo-Ung)

Dialect: Mara-Gomu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

0847fea8-9710-5ee4-ae4e-ab1d0724af7d